

розміру моральної шкоди органами державної влади та органами професійного самоврядування відповідних спеціалістів.

З оглядом на все вищесказане, цілком погоджуємося з необхідністю прийняття зазначеного спеціального закону, що має сприяти повному і справедливому здійсненню прав фізичних та юридичних осіб щодо відшкодування моральної шкоди, забезпеченню їх рівності під час судового захисту, вдосконаленню та систематизації національного законодавства у цій сфері.

*ЕВОЛЮЦІЯ ПРАКТИКИ САМОСУДУ ДО ПРАВОСУДДЯ НА
ПРИКЛАДІ ПРОМОВИ ЛІСІЯ «ПРО ВБИВСТВО ЕРАТОСФЕРА»*

Байрамова Р.Р. студентка,

науковий керівник – канд.філос.наук, доцент Селевко В.Б.

*Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Історія правової науки, у тому числі і кримінального права, і правосуддя взагалі, недостатньою мірою розкрили період переходу від практики самосуду до правосудних рішень. Саме промова Лісія «Про вбивство Ератосфера» V-IV ст. до н.е. дозволяє доповнити наші уявлення про становлення правосуддя в Європейській цивілізації. Зокрема, визначити період встановлення правосуддя та викорінення самосуду в Європі, з'ясувати історичні причини невідчуження самоуправства як явища та вплив права на це явище.

В основі правосуддя завжди стоїть встановлення справедливості. Проте потрібно зауважити, що справедливість містить один із елементів її складу, який визначається як покарання за її порушення. Утім, здійснення цього покарання було різним за уявленням людей, які жили в різні періоди історії. В архаїчну добу справедливість ґрунтувалась на суспільній думці, яка диктувала правила належної поведінки, при порушенні якої застосовувались такі заходи як самосуд та кровна помста, які в деякому сенсі є тотожними. Ця доба історії заснована на патріархальному устрої суспільства, де деякими «судовими» повноваженнями був наділений батько як голова роду, долею членів якого він мав право розпоряджатися. За такої ситуації була відсутня система, яка б регулювала подібні відносини, і тому покарання за порушення певних моральних принципів здійснювалося шляхом вчинення самосуду. Такою системою мали б стати закони, але навіть вони не є гарантією правосуддя.

Само собою зрозуміло, що, оскільки тут не міг відбутися судовий розгляд і не могло бути винесеним судове рішення, закон у такому випадку допускав самосуд, який є пережитком давнього звичаєвого права. Така ситуація простежувалася і в Греції, аж допоки у 621 р. до

н. е. в Афіньському полісі архонт Драконт не прийняв уніфікований звід законів, які трансформували родові традиції у писаний нормативно-правовий акт. Відбулося скасування вікового правила кровної помсти, яка вже каралася як злочин (смертною карою). Тепер, якщо громадянин прагнув покарати кривдника, він повинен був йти в суд, тоді як раніше, він вершив його сам. Пізніше Солон відмінив Драконові закони, проте закони про вбивство залишив, як і покарання за скоєння такого злочину – смертна кара. Але такого покарання не зазнавали ті, хто вбивав коханця своєї дружини, якого застав у її ліжку. І тут немає нічого дивного, оскільки сім'я вважалася фундаментальною основою античних Афін, то подружня зрада вважалася тяжким злочином, а до того, хто помстився за неї, ставилися досить поблажливо. Причому, винним вважався коханець, його можна було навіть вбити безкарно. А невірну дружину «всього лише» виганяли з дому і надалі їй не дозволено було брати участь в релігійних церемоніях. Цікаво, що і в подальшому ніхто не хотів змінювати дану установку

Дана ситуація висвітлюється у промові «Про вбивство Ератосфена», написана афінським оратором і логографом Лісієм для афінського громадянина Евфілета, відповідача у справі про вбивство Ератосфена. У цій справі Евфілет, дізнавшись про те, що Ератосфен звабив його дружину спланував, організував і став виконавцем страти так, щоб це відповідало Законам Солона: застання перелюбника на місці злочину дозволяло стратити його чоловікові на місці. Але родичі загиблого стверджували, що він спланував, організував, підібрав співучасників та став безпосереднім виконавцем вбивства через ворожнечу заманивши Ератосфена до свого будинку, тому Евфілет був викликаний на судове слухання, де мав пояснити обставини справи.

Відповідно до виступу Лісія як захисника, Евфілет говорить як людина, впевнена у своєму виправданні: дійсно, закон дозволяв чоловікові вбити коханця, захопленого на місці злочину, хоча на практиці це робилося рідко. Ця промова була спрямована на безперечний захист та виправдання звинуваченого. Вона мала переконати суддів у правдивості показів обвинуваченого.

Детальніше розглянемо цей казус через призму сучасного кримінального права. Суб'єктом злочину є чоловік, але якщо орієнтуватися на тогочасні реалії, то тоді ця роль належить коханцю і почасти дружині, а потерпілою стороною є чоловікова. Подружня зрада виключає винність скоєного вбивства, тобто це вже не злочин, а от зрада – це вже інша обставина, яку сучасне кримінальне законодавство не передбачає, причиною чого є те, що тогочасне законодавство все ще засноване на моральних принципах, тоді як сучасне ґрунтується на

нормах права, що дає змогу стверджувати, що правосуддя буде здійснюватися тільки в тому випадку, коли в законах буде мінімізовано базування на моральних засадах, які частіш за все є причиною самосуду.

Проаналізувавши викладене, можна дійти висновку, що перехід до правосуддя розпочався ще в добу Античності, з моменту створення Солонових законів, а в наведеному прикладі здійснення правосуддя відбувалося саме через обвинувачення в готуванні до злочину, тобто давньогрецька правова думка чітко розмежувала казус та змову на вчинення злочину.